

УДК 378. 14: 39

WAYS OF DEVELOPING THE PERSONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Pashchenko M./Пащенко М.І.

ORCID 0000-0002-4011-1800

с.р.с., as.prof./к.пед.н., доцент,

Chernenko L./Черненко Л.П.

teacher /викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»*

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

вул. Небесної Сотні, 33, 20 300

Анотація. Метою статті є аналіз теоретичних поглядів з приводу механізмів, особливостей, чинників становлення компетентності у різних сферах, що висвітлені в науковій літературі, а також розглянуті шляхи розвитку особистісної компетентності майбутніх вчителів.

Ключові слова: особистісна компетентність, майбутній вчитель.

Вступ.

Одним із напрямів модернізації освіти в Україні є запровадження та реалізація компетентнісного підходу в навчанні. Особистісна компетентність є однією з важливих для досягнення нової якості освітнього результату і потребує дослідження її структури, критеріїв та індикаторів сформованості, розуміння її змісту та особливостей формування майбутнього вчителя.

Основний текст.

У світовій практиці накопичено чималий досвід, пов'язаний із формуванням різних видів компетентності, у тому числі і особистісної. Проблеми особистісної компетентності висвітлюють у своїх працях В.Байденко, Н.Бігун, Д.Леонт'єв, А.Маркова, Н.Морозова та ін.

Розрізняємо ключові поняття *компетенція* і *компетентність*:

– *компетенція* – це суспільна норма, вимога, яка сама по собі не є характеристикою індивіда, нею вона стає у процесі засвоєння і рефлексії учня, перетворюючись у компетентність;

– *компетентність* – набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [2];

– *комунікативна компетентність* – це здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [4].

Компетентнісний підхід в освіті у цілому та у навчанні пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання. Співпраця,

співтворчість, стимулювання розвитку і саморозвитку студентів, зосередження на їх потребах, переважання навчального діалогу є ознаками інтерактивного навчання.

Компетентність – це спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистісній самореалізації, знаходженню свого місця у світі, внаслідок чого освіта виступає як високо-мотивована, особистісно-орієнтована, що забезпечує необхідність задіяності особистісного потенціалу майбутнього вчителя, визнання оточуючими і усвідомлення власної значимості [1].

Моделюючи можливі шляхи розвитку особистісної компетентності майбутнього вчителя слід чітко уявляти структуру освітньої компетенції або основні її інформаційні елементи, які необхідні студенту для набуття певного рівня компетентності.

Структуру компетенції представляють як:

- ✓ мінімальний досвід діяльності, попередній етап сформованості компетентності;
- ✓ соціальна, особистісна мотивація необхідності подальшого формування компетентності;
- ✓ знання, уміння, навички необхідні для подальшого формування компетентності;
- ✓ способи діяльності на певному етапі формування компетентності;
- ✓ рефлексія ефективності отриманого результату [2].

Л. Лепіхова стверджує, що розвиток компетентності передбачає:

- сприятливу психологічну основу, яку складає своєрідний набір соціально-психологічних властивостей особистості;
- окреслення мети досягнення компетентності;
- планомірне набуття необхідних знань про соціально- психологічні особливості поведінки у взаємодіях, які задають певні соціально-психологічні ситуації, закономірності їх розвитку та шляхи розв'язання професійних проблем.

С.Трубачева відмічає, що залежно від виду компетенцій (предметні, соціальні, особистісні) шляхи та терміни їх формування у студентів відрізняються. Таке формування може бути спеціальним (безпосереднім) або контекстним (опосередкованим) і здійснюватися упродовж будь-якого часу – однієї навчальної теми або протягом всього терміну навчання в вищій школі. З цього факту випливає умова реалізації компетентісного підходу в навчанні – це чітке визначення вимог до кінцевого рівня сформованості базових компетенцій студентів та до основних етапів їх формування [2].

Компетентність неможливо нав'язати ззовні, обійшовши цілі, наміри, інтереси студента. Це дозволяє говорити про особистісну основу компетентності. О.Дубровіна доводить, що суб'єктність – важлива інтегральна характеристика особистості, механізм, що опосередковує становлення і розвиток компетентності в різних сферах і сприяє переходу одного виду компетентності в інший, тобто всяка компетентність формується з опорою на розвинуту суб'єктність студента

У процесі навчання у вищій школі важливе значення має формування у студента: опосередкованості, активності, автономності, цілісності, креативності тощо.

Компетенції закладаються в освітій процес за допомогою інноваційних технологій навчання, змісту, стилю життя закладу освіти, типу взаємодії між викладачами та здобувачами освіти, між студентами. При цьому використовуються активні методи навчання і виховання:

- позитивний аналіз помилок;
- проектний;
- творчо-проблемний;
- зворотного зв'язку;
- інтенсивна соціальна взаємодія;
- дослідження рольових моделей;
- презентації ідей;
- інформаційні методи тощо.

Науковці визначають особистісну компетентність як структурний компонент діяльній компетентності. Її формуванню сприяють моменти щастя і радісні переживання, схвалення та похвала.

Фаді Мозен (Fadi Mohsen) у дисертаційному дослідженні, присвяченому використанню ділових ігор у вищій економічній освіті Німеччини, визначає головні здібності, які сприяють розвитку фахової, соціальної та особистісної компетентностей студенти:

- ідентифікувати, аналізувати проблеми та пропонувати їх теоретичне вирішення;
- опрацьовувати різні стратегії вирішення проблем та обирати найбільш придатну стратегію;
- приймати остаточне рішення, конкретизувати його та стимулювати процес;
- конструктивно та ефективно спілкуватися у групі;
- відповідати за свої вчинки та рішення. На думку дослідника опанування вищезгаданими [2].

Н. Калугіна пропонує, формуючи у студентів психолого-педагогічні знання, вміння та навички, опиратись на пізнавальну активність, формування індивідуального стилю діяльності, і направленість на успіх на основі розвитку особистісної рефлексії, що, у свою чергу, сприяє розвитку особистісної компетентності. Окрім обов'язкових курсів дослідниця пропонує додаткові практикуми та спецкурси: «Формування індивідуального стилю діяльності», «Психологія особистісної успішності» [1].

О.Низовець відзначає позитивні зміни у всіх компонентах вищезгаданої компетентності внаслідок впровадження в процес професійної підготовки майбутніх вчителів тренінгових занять.

Узагальнивши описаний теоретичний матеріал та емпіричний досвід впровадження компетентнісного підходу, можемо виокремити наступні *умови та шляхи формування особистісної компетентності майбутнього вчителя:*

- 1) перегляд змісту освіти;
- 2) проектування інноваційних технологій навчання, форм і методів педагогічної діяльності, організація самокерованої навчальної діяльності;
- 3) викладачі мають чітко уявляти структуру освітньої компетенції, послідовність рівнів у формуванні компетентності студентів, основні етапи її формування та вимоги до кінцевого рівня сформованості;
- 4) розширення можливостей освітньо-виховного простору як комплексу умов для прояву активності у поєднанні з усвідомленням та осмисленням студентами власних дій, цінностей, життєвих орієнтирів, професійних намірів та цілей, прийняттям суб'єктної позиції;
- 5) створення умов для самоорганізації та саморозвитку студента;
- 6) розвиток особистісно-психологічних якостей – самоусвідомлення, потреби у досягненнях, внутрішньої мотивації діяльності;
- 7) формування психолого-педагогічних знань, вмінь та навичок з опорою на пізнавальну активність, формування індивідуального стилю діяльності, і направленість на успіх на основі розвитку особистісно-сміслової рефлексії;
- 8) розвиток суб'єктності студентів через її атрибути.

Висновки.

Результатом навчальної діяльності є компетентність, яку набуває студент у процесі навчання у закладі вищої освіти. Знання студентів та компетенції, яких він набуває – це результат його власних розумових зусиль. Природа компетентності така, що вона, не будучи продуктом навчання, не прямо витікає з нього, а є скоріше наслідком саморозвитку студента, його технологічного росту, наслідком самоорганізації і узагальнення діяльнісного та особистого розвитку.

Література:

1. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої школи: навч посіб. /М.І.Галузінська.–Умань.: «Візаві», 2021. – 251 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.
3. Отрощенко Л.С. Використання інноваційних методів навчання у професійній підготовці економістів - міжнародників у Німеччині / Л.С. Отрощенко//Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців:методологія, теорія, досвід, проблеми:зб.наук.пр. Київ, 2008. Вип. 20. С. 436–441.
4. Пащенко М. І. Інноваційні педагогічні технології : навчально-практичний посібник.Умань: ПП Жовтий О. О., 2016. 269 с.

Literature:

1. Galuzinska M.I. Pedagogical technologies of learning in general secondary schools: teaching manual. / M.I. Galuzinska.–Uman.: "Vizavi", 2021. – 251 p.

2. Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: Library of educational policy / Under general. ed. O.V. Ovcharuk. - K.: "K.I.S.", 2004. - 112 p.
3. Otroshchenko L.S. The use of innovative teaching methods in the professional training of international economists in Germany / L.S. Otroshchenko//Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems: zb. nauk. pr. – Kyiv, 2008. – Issue. 20. – pp. 436–441.
4. Pashchenko M. I. Innovative pedagogical technologies: educational and practical guide. Uman: PP Zhovtiy O. O., 2016. 269 p.

Abstract. The purpose of the article is the analysis of theoretical views on the mechanisms, features, factors of the formation of competence in various areas, highlighted in the scientific literature, as well as the ways of developing the personal competence of future teachers.

Keywords: personal competence, future teacher.